

ZATERDAG 20 OKTOBER 2018

10
Regionaal

Familie in oorlogstijd

De oorlog was altijd aanwezig

Documentaire over lijdensweg Hoornse familie in oorlogstijd

De doos waarin de brieven uit de oorlog zaten.

Na het overlijden van zijn vader vond de Haarlemse filmmaker Chris de Ceuninck van Capelle in het ouderlijk huis in Hoorn een doos vol brieven die zijn ouders in de oorlog in Nederlands-Indië aan elkaar hadden geschreven. Brieven vol angst, verdriet, liefde en heimwee. Zijn vader Archibald zat als krijgsgévangene in verschillende Jappenkampen en ontsnapte een paar keer aan de dood. Zijn moeder Lenie maakte met haar dochtertje in Japanse vrouwenkampen verschrikkelijke dingen mee. De brieven vormen de basis voor de documentaire 'Mijn familie in tijden van oorlog' die deze week aan de Hoornse docenten is getoond. Zij nemen het op in hun lesmateriaal.

Michael Smik

"Liefste, Wat ik meermak tart iede- re beschrijving. Ik zit onderin een hellelischip. Ik heb dysenterie en moet vanmache ieder doring leu- naar de wo. Klimmend over ande- re lichamen, keer op keer. Verschillen- de gevangenen zijn daarvoor te zwak en doen hun behoefte op de plek waar ze liggen. De stank on- derin het schip is ondraaglijk. Ons konvooi is vanmache in een duikbo- ten-vol gelopen. Alleen een schip heeft het gered, de overige schepen met gevangenen zijn gezinken. Het is een wonder dat ik nog leef!" Het is een van de vele brieven die Chris de Ceuninck van Capelle tot zijn verhuizing aantof in een doos in het huis van zijn ouders na het overlijden van zijn bijna honderd- jarige vader in 2011. Zijn moeder was vier jaar eerder op 90-jarige leeftijd overleden.

De brieven die zijn ouders naar elkaar schreven zijn een bron van informatie, maar het lezen kante Chris veel moeite. "Aanvankelijk was ik dat mijn ouders een zwaar leven hebben gehad in de oorlog, dat geldt ook voor mijn moeder zus. Zij zat met mijn moeder in een vrou- wenskamp. Als ik er om vroeg, vertelde vooral mijn vader alleen de grote lijnen. Hij zei altijd, het moet slagen. Mijn moeder sprak er liever niet over. Zoals in veel gezin- nen werden de traumatische herin- neringen uit de oorlog wegge- drukt, doorgeslagen. De brieven die ik vond in een doos van het kade. Krasi gingen tot in detail over wat mijn ouders hebben mege- maakt. Ik ken nu niet laten liggen, het maken van een documentaire was voor mij als filmmaker een logische stap".

Zijn documentaire 'Mijn familie in tijden van oorlog' begint ruim voor de oorlog. De Indonesische op van Chris de Ceuninck van Capelle heeft zich in het voormalig Neder- lands-Indië opgewerkt tot een voor- ziaantand man. Ze woont in een groot huis in Bandung op

Archibald en Lenie de Ceuninck van Capelle met hun dochtertje Hanneke kort na de hereniging na de oorlog in Azië.

Wes-Java, zoam Archibald heeft naar Nederland getrouwd om te gaan studeren. Daar ontmoet hij zijn vrouw Lenie. Samen gaan ze terug naar Java waar ze een webr- mend leven leiden tot de oorlog uitbreekt.

Hellelischip
Archibald wordt opgenomen om tegen de Japanners te vechten en zag zijn vrouw en pasgeboren dochter Hanneke vaarwel. Hij wordt na de Nederlandse capitula- tie ingescheept op een zogenaamd "hellelischip". In het ruim van deze vrachtsche- pen zitten de krijgsgévangenen letterlijk boven op elkaar. Er is geen frisse lucht, nauwelijka voedsel en veel gevangenen worden ziek en sterven onderweg. De ge- slachten denken dat de Japanners met deze schepen materieel en voorraden vervoeren en beoelnde- ren de boten onopzettelijk. In total komen meer dan 12000 geallieerden krijgsgévangenen in een hellelischip met het leven. Als door een wonder overleefde Archibald de levensgevaarlijke tocht wel. Op het eiland Flores worden de gevangenen meer dood dan levend

Chris de Ceuninck van Capelle voor het ouderlijk huis aan de Draaifingel in Hoorn waar het gezin tot rust kwam.

FOTO MARCEL BOON

uittindelijk bij de plaats Maamere aan land gebracht. Ik slaap op de grond onder een klapperboom. Ik heb een gat gegraven om mijn behoefte in te doen. Om mij heen sterven mensen waarna hun licha- men op brandstapel worden ge- gooid. Ook onze leef 'Wouter heeft het helaas niet gered', schrijft hij later aan zijn vrouw.

Vrouwenkamp
Intussen heeft zijn vrouw het ook zwaar. Na een lange reizen komt zij aan in een vrouwenkamp. Haar peuterige Hanneke huult onophoud- elijk en wordt doodziek. Moeder Lenie valt haar dagen met een ruglen voor haar dochtertje en noodzakelijk werk voor de Japanners. Om te voorkomen dat haar kindje ten overkome als zij er niet is, bindt ze het meisje vast aan haar bed. De peuter stupe dat met lui- len en lijkt rustig.

"De verhalen die ik eerder in grote lijnen van mijn ouders hoorde, las ik nu gedetailleerd terug in de brieven. Zoals ze naar elkaar schre- ven, zo kende ik mijn ouders niet. Zij zouden naar buiten toe weinig emotie als het om hen zelf ging. Dat komt ook door de oorlog, ze hadden geleerd vooral niet op te

vallen. Geen emoties tonen, de Jap- noot een aanleiding geven te les- sen aan te doen. Wat voor effect deze brieven op mij hadden? Ik was geschokt, boos. Boos op de mensen die die mijn ouders en zoals had- den aangedaan". Maar na de oorlog was hun elende niet voorbij. De onafhankelijke heldsoorlog barste los. "Mijn vader zat toen net in Saigon, mijn moe- der in het huis van mijn familie in Bandung. Veel mensen die voor de Nederlanders hadden gekozen, waren hun leven niet zeker. Dat gold ook voor mijn familie. Toen hun villa door oprandelingen werd aangevallen hebben Engelse soldaten hen schietend gered, al moesten zij wel hun huis en al hun bezittingen achterlaten. Ze aan- darna ondergelopen in een kerk, die vervolgens wederom werd belegd door oprandelingen. Ook toen heeft mijn moeder met haar dochtertje en familie moeten ren- nen voor hun leven terwijl mensen naast hen werden doodgeschoten.

CIJFAT UIT EEN VAN DE BRIEVEN.

Mijn meisje heeft dat al klein kind meegenakt. Ook die angst en strijf las ik terug in de brieven." Het gezin kwam in was in Neder- land aan. Hier waren ze veilig, maar de ontzangen was niet harte- lijk zoals ze hadden verwacht. Ze kwamen in eerste instantie in Den

Haag in een pension terecht. "Alin moeder was toen hoogzwanger van mij", weet Chris. "Maar ze waren daar negens welkom. Niemand wilde een gezin met een hoge- zwangere vrouw onderdak geven." De reis eindigde uiteindelijk in Den Hoorn, in een ruime woning aan

de Draaifingel. "Mijn ouders wa- ren extreem verlonkchtig en zijn daar een nieuw leven begonnen. Mischien wel de gelukkigste pe- riode uit hun leven." **Aandrikskunderleer**
Vader Archibald werd aandriks- kunderleer aan het Wetenlands College in Hoorn. "Hij was daar eigenlijk niet voor opgesteld, maar zijn bijzondere stijl en leugens zorgde er voor dat iedereen tegen hem opkeek. Hij was enorm instelli- gent, weet ook altijd iedereen te boeien. Hij dwong respect af. Voor mij stond hij op een enorme voet- stuk. En als ik dan na zijn dood bes wat hem allemaal is aange- daan, dan doet mij dat echt pijn. Nog steeds. Soms was het te heftig wat ik las, moest ik gewoon de brieven even wegleggen. Ik denk dat mijn vader ze bewust heeft bewaard, zodat ze na zijn dood werden gevonden."

FOTO: CHRIS DE CEUNINCK VAN CAPELLE

"Het maken van de documentaire van drie kwartier is mischien ook een manier voor mij geweest om het allemaal te verwerken", zegt de filmmaker. "Alles wat ik in de brieven heb gelezen heb ik nauw- keurig gecontroleerd. Ik heb mijn nicht vanuit Amerika laten overko- men om haar te interviewen. Zij heeft met mijn moeder uit het huis in Bandung moeten vluchten. Ik heb mensen gesproken die op hetzelfde hellelischip hebben geze- ten als mijn vader, maar ik heb ook onderzoek gedaan bij het kind naar de duikbotenmaats waar bij het transporteren van mijn vader als enige niet tot zinken werd gebracht. En over de plekken waar hij als dwangarbeider heeft geze- ten of het vrouwenkamp waar mijn moeder over schreef. En over het leven daar, de klappen die ze kege- ren als ze niet diep genoeg begon- gen als een Japanner voorbij liep. Alle verschrikkelijke details die ik in de

ZATERDAG 20 OKTOBER 2018

Regionaal 11

Familie in oorlogstijd

• Mijn liefste, Tot mijn grote vreugde ontving ik na 2,5 jaar niets van je te hebben gehoord twee brieven van je uit Saigon. Ik had al dikwijls het ergste gevreesd. Liefste, ik snak naar je thuiskomst. •

brieven van mijn ouders heb gele- zen bleken echt te kloppen."

Nachtmeries
Hoe diep ook weggesloopt, de oor- log verlieten nooit uit het leven van het gezin. De Ceuninck van Capelle. "Mijn moeder had toen wij in Hoorn woonden nog vaak nachtmeries waarbij steeds het- zelfde beeld terugkwam: haar kleine meisje vastgebonden aan een bed. Mijn zus Hanneke heeft altijd veel last gehad van haar oorlogsverleden. Zij moest na de oorlog haar moeder delen met een voor haar volstrekt onbekende man. Hij herkende haar bij hun eerste ontmoeting ook niet als zijn dochter. Hij had zijn mooie vrouw vijf jaar eerder met een haly in haar armen achtergelaten. Zijn vrouw was veranderd, getekend door de oorlog met een voor hem onbekend kind naast haar. De oorlog is altijd aanwezig geweest in ons gezin, al werd dat vaak weinig over gesproken. Maar mis- chien was mijn zus wel het grote- ste slachtoffer in ons gezin. Haar eerste levensjaren waren ze traus- matisch, daar heeft zij tot haar dood last van gehad."

Het liedenverhaal van zijn ouders is volgens Chris nog steeds actueel. "Er zijn nog steeds oorlogen. En nog steeds worden kinderen geom- fontreerd met het oorlogsverleden van hun ouders. Ik hoop met mijn film ook hen te helpen."

De film 'Mijn familie in tijden van oorlog' is gepresenteerd door interact- en wordt op maandag 9 november om 20.30 uur getoond in Cinema Ooste- reland in Hoorn. Filmmaker Chris de Ceuninck van Capelle zal hierbij an- wezig zijn voor een toelichting en om overvloedige vragen uit het publiek te beantwoorden. Geïntereerd wordt te reneren via de site www.cinemaoosteland.nl of bellen tussen tussen 10.00 en 10.00 uur: 0220-323266. Entree 6,50 euro.